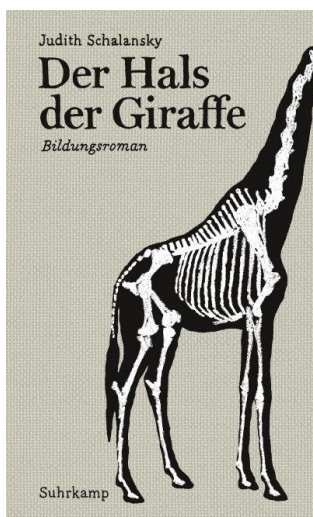

Judith Schalansky

The Giraffe's Neck

(Original German title: Der Hals der Giraffe. Bildungsroman)

224 pages, Clothbound

Publication date: 12 September 2011

© Suhrkamp Verlag Berlin 2016

Sample translation by Lenka Housková

Přírodní řetězce

„Sednout,“ zavelela Inge Lohnmarková a třída se posadila. Prikázala: „Otevřete knihu na straně sedm,“ a všichni otevřeli učebnici na straně sedm a zabrali se do ekosystémů, přírodního hospodaření, závislostí mezi jednotlivými biologickými druhy, živými organismy a jejich okolím, či vztahů mezi společenstvími a životním prostředím. Od ekosystému smíšeného lesa přešli k potravnímu řetězci v lučinatých oblastech, od řek a jezer k mořím a pouštím.

„Vidíte, že žádná živá bytost nemůže existovat zcela sama o sobě. Živočichové mezi sebou soupeří. A někdy také spolupracují. Ale to spíše zřídka. Nejdůležitější formou soužití jsou konkurence a vztah dravce a kořisti.“

Zatímco Inge Lohnmarková kreslila šipky od mechů, lišejníků a hub k žížalám a roháčům, ježkům a rejskům, pak k sýkorám koňadrám, srnci a jestřábu, a nakonec poslední k vlku, vznikala na tabuli postupně pyramida, na jejímž vrcholku stál člověk spolu s několika dravci.

„Neexistuje zvíře, které by dokázalo ulovit a sežrat orla nebo lva.“

Ustoupila o krok, aby si prohlédla výsledek svého výkladu zakreslený křídou. Její schéma vztahů propojovalo producenty s konzumenty prvního a druhého řádu, výrobce a spotřebitele, všem pak bylo společné dýchání, ztráta tepla a přírůstek biomasy. V přírodě vše mělo své místo, každé zvíře a každý druh pojil jediný smysl života: žrát a být sežrán. Bylo to okouzující.

„Překreslete si to do sešitu.“

Jak řekla, tak se stalo.

Rok právě začínal. Červnový klid, čas vroucího horka a krátkých rukávů, definitivně odezněl. Slunce se opíralo do skleněných tabulek a měnilo třídu na skleník. V prázdných hlavách klíčilo očekávání léta. Již pouhý příslib toho, že dny lze jen tak prolelkovat, připravoval děti o veškeré soustředění. Před očima měly plovárnu, na kůži cítily opalovací krém, na židlích se s vidinou upoceně svobody sotva udržely, anebo podřimovaly v očekávání prázdnin. Najednou někteří z nich vybičovali své schopnosti a byli zcela nevypočitatelní. Jiní začali s bližícím se vysvědčením předstírat nezvyklou pokoru a předkládali své písemky na katedru, jako když kočka propašuje na koberec do obývacího pokoje ulovenou myš. A hned v další hodině se ptali na výsledky a tasili kalkulačku, aby s přesností na tři desetinná místa přepočítali, zda už si zlepšili průměr.

Ale Inge Lohmarková nepatřila k učitelům, kteří na konci roku změknou jen proto, že se s dětmi brzy rozloučí. Neměla strach z toho, že na ni děti, odkázané najednou zcela samy na sebe, zapomenou. Některé kolegy přepadalo s bližícími se prázdninami nepochopitelné rozněznění a poddajnost. Jejich hodiny se měnily na pouhé divadélko. Zasněný pohled tuhle, popleskání támhle, povzbuzování, zoufalé sledování filmů. Inlace dobrých známek, degradace hodnocení *velmi dobře*. A k tomu ještě neřest zaokrouhlovat výsledné známky, aby několik beznadějných případů přece jen postoupilo do další třídy. Jako by tím někomu pomohli. Kolegové prostě nechápali, že škodí svému vlastnímu zdraví, když žákům ustupují. Žáci přitom byli pouhými vampýry, kteří každému vysáli veškerou energii. Cizopasili na učitelově těle, jeho zodpovědnosti a strachu, že překročí své kompetence. Žáci neustále učitele napadali. Nesmyslnými otázkami, chabou inspirací a nechutnou důvěrností. Čistý vampyrismus.

Inge Lohmarková už se vysávat nenechala. Byla známá tím, že přitáhla opratě a držela žáky zkrátka, aniž by dostávala záchvaty vzteku, nebo zuřivě házela klíči. A byla na to pyšná. Slevit přece může vždycky. Sem tam rozdat pár cukrbliků, které sjedou na zem jen tak, z čistého nebe. Důležité pro ni bylo, aby žákům ukázala směr a naučila je nerozptylovat se, a tak zvýšila jejich schopnost soustředění. A když náhodou zavládl ve třídě neklid, stačilo, aby přejela nehty po tabuli, nebo začala vyprávět o tasemnicích. Na žáky stejně nejvíc platilo, když pochopili, že jsou jí vydáni na milost a nemilost. Lepší než aby se tvářila, že mají právo na vlastní názor. Na ni tohle neplatilo, žádné diskuse, žádná možnost výběru. Nikdo neměl možnost volby. Uznávala pouze Darwinův přirozený výběr, jinak nic.

Rok právě začínal. Ten kalendářní už byl sice dávno v běhu, ale ten její se rozjížděl teprve dnes, prvního září, které tentokrát vyšlo na pondělí. A Inge Lohmarková si předsevzetí dávala teprve nyní, v odkvétajícím létě a nikoliv během bujaré silvestrovské noci. Vždycky měla

radost, když se jí během roku podařilo dodržet plán výuky. Snadný přechod, bez odpočítávání a připíjení sektem.

Inge Lohmarková přehlédla očima tři řady lavic, a přitom hlavou nehnula ani o centimetr. V tom se za ta léta zdokonalila: všemocný, pevný pohled. Podle statistik ve třídě vždy seděli alespoň dva žáci, které předmět opravdu zajímal. Nyní se jí však zdálo, že je statistika ohrožená. Prý že Gausova křivka... Jak se jen dokázali dostat až sem?

Bylo na nich znát šest týdnů hnutí. Za celou dobu nikdo z nich určitě neotevřel jedinou knihu. Velké prázdniny. Už nejsou tak velké jako dřív. Ale ještě pořád jsou moc dlouhé! Bude trvat nejméně měsíc, než si děti zase přivyknou na biorytmus školy. Aspoň si nemusí vyslechnout všechny ty jejich prázdninové historky. Ať si je vypráví Schwannekové, která s každou novou třídou nejdřív hraje seznamovací hry. Po půl hodině jsou všichni úplně zamotaní do červených nití a schopní přeříkat jména a koníčky svých spolužáků.

V lavicích zelo dost volných míst. Začalo tak teprve být nápadné, jak málo žáků vlastně je. Prořídle publikum jejího přírodovědného divadla: dvanáct lidí – pět chlapců, sedm dívek. Třináctý se vrátil na reálku, i když se za něj Schwanneková hodně přimlouvala. Opakované doučování, návštěvy doma a psychologické posudky. Nějaká porucha soustředění. Co se jen všechno nenajde! Samé načtené vývojové vady. Nejdřív dyslexie a dysgrafie, pak dyskalkulie. Co přijde dál? Alergie na biologii? Dřív byly děti nanejvýš nesportovní, nebo neměly hudební sluch. A přesto musely běhat a zpívat. Vše je jen otázkou vůle.

Rozhodně se nevyplatí táhnout za sebou slabé jedince. Jsou jen balastem, který ostatním zabraňuje v rozvoji. Rození recidivisté. Paraziti na zdravém těle třídy. Dřív nebo později stejně zůstanou tito podexponovaní jedinci na půl cesty. Nejlepší by bylo seznámit je s realitou co nejdřív, místo aby po každém selhání dostávali novou šanci. Je třeba jim nastavit zrcadlo a vysvětlit, že nesplňují předpoklady stát se plnohodnotnými členy společnosti. Tak proč to pokrytectví? Každý na to prostě nemá. Proč taky? V každém ročníku se najde pár packalů. V některých případech může mít člověk vůbec radost, když s nimi dokáže natrénovat alespoň základní vlastnosti. Zdvořilost, dochvilnost, smysl pro čistotu. Bohužel už neexistují známky schování. Ani za pořádek. Píli. Spolupráci. Mravy. Je to důkaz bídy celého vzdělávacího systému.

Čím později se člověk zbaví outsiderů, tím je to nebezpečnější. Začnou totiž omezovat své bližní a klást si neoprávněné požadavky: Chtějí dobré výsledné známky, pozitivní ohodnocení, možná i dobře placenou práci a šťastný život. To vše je výsledkem dlouholeté podpory, krátkozraké blahovůle a lehkovážné srdečnosti. Kdo beznadějným případům namlouvá, že mají na nárok na štěstí jako ostatní, ten se pak nemůže divit, když nakonec

nakráčejí do školy s výbušninou nebo pistolí, aby se pomstili za vše, co jim zbytek společnosti celá ta léta sliboval, a nakonec nesplnil. A tak přijdou s kanonádou.

V poslední době se každý dovolává seberealizace. To je směšné. Nikdo přece nemá absolutní právo. A společnost už vůbec ne. Možná jen příroda. Ne nadarmo nás princip přirozeného výběru učinil tím, čím dnes jsme: bytostí s nejvíce rozvráštěným mozkem.

Jenže Schwanneková se svou vášní pro integraci si to zase nemohla odpustit. Co chcete od člověka, který srovnává z lavic písmena nebo dělá ze židlí půlkruhy: Dlouhou dobu měla ve třídě lavice do U, jež objímalo její katedru. Nedávno vytvořili dokonce jakési kostrbaté O, takže nikdo nepoznal, kde sedí žáci a kde učitel, a nemělo to hlavu ani patu – prý to žáky motivuje, oznámila jednou ve sborovně. Poslednímu ročníku dovolila, aby jí tykali. Měli ji oslovovat Karolo, slyšela Inga Lohmarková od jedné studentky. Karola! Proboha. Vždyť spolu ovce nepásli!

Inge Lohmarková svým žákům od deváté třídy vykala. Byl to zvyk z doby, kdy ona jako patnáctiletá obdržela svůj první občanský průkaz, čímž se stala součástí vesmíru, planety, společnosti a dostala kytici karafiátů. Neexistoval účinnější prostředek, jak žákům ukázat jejich vlastní nedokonalost a držet si je dál od těla.

K profesionálním vztahům se nehodí intimita ani pochopení. Je sice ubohé, ale pochopitelné, když se žáci snaží ucházet o přízeň učitele. Plazí se před tím, kdo má moc. Na druhou stranu je naprosto neprominutelné, když se učitelé vnucují nedochůdčatům. Půl zadku vyhoupaný na katedře. Ukradený styl a výrazy nedospělců. Barevné šátky kolem krku. Melírované pramínky. Všechno jen proto, aby se přiblížili žákům. Ani kapka cti. Zbytek rozumu obětovali za krátkou iluzi společného prožitku. A včele všech Schwanneková se svými miláčky – fakany, kteří si mezi sebou neustále něco špitají. Snažila se vtáhnout je do osobních rozhovorů, oběti mutování, na něž poučila oči, a s nalíčenými rty předváděla nejlevnější show. Asi se už dlouho nepodívala do zrcadla.

Inge Lohmarková neměla žádného oblíbence, a nikdy žádného mít nehodlá. Obdivovat někoho považuje za nezdravé a scestné rozkolísání citů, za hormonálně podmíněné vypětí, jež přepadá pouze dospívající. Už už se pouštějí máminy sukně, ale ještě nedorostli vábení druhého pohlaví. Obětí jejich nedozrálých citů se pak stává bezbranný kamarád nebo nedosažitelný dospělý. Skvrny na tvářích. Uslzené oči. Podrážděné nervy. Trapné přehmaty, které se nakonec vyřeší samy ve chvíli, kdy skončil proces zrání pohlavních žláz. Jenomže kde chybí odborné kompetence, tam učitel sáhne k lacinému předávání znalostí za pomoci sexuálních signálů. Obletování praktikanti. Takzvaní oblíbení učitelé. Schwanneková!

Jak na poradě obhajovala toho idiota z osmičky! Čelo krčila, až jí naskočilo plno vrásek, a na kolegiu vykřikovala rudě zmalovanými ústy: Potřebujeme každého žáka! Chybělo už jenom, aby bezdětná Schwanneková, již nedávno opustil manžel, začala vyprávět o tom, že děti jsou naší budoucností.

Že prý budoucností! Tyhle děti naší budoucností rozhodně nejsou. Tyhle konkrétní žáci jsou spíše minulostí: Seděla před ní devátá třída, poslední, která sedí na gymnáziu Charlese Darwina a za čtyři roky odmaturuje. A Inge Lohmarková měla být jejich třídní učitelkou. Devátá třída. Nepotřebovali už dělit ročníky podle písmen, která kdysi sahala od A až do G. Nynější třídy byly tak prořídle jako šiky poraženého vojska – daly by se spočítat na prstech. Škole se jen stěží podařilo sestavit jednu třídu. Skoro zázrakem. Vždyť tenhle ročník patřil dosud k nejslabším. Na třídy po nich už počty dětí vůbec nestačily. Nepomohlo ani, když se rozkřiklo, že pokud Darwinovo gymnázium nenajde dostatek nadaných žáků, skončí, a kolegové ze tří základních škol okamžitě začali velkoryse rozdávat svým žákům doporučení ke studiu na gymnáziích. Dopadlo to tak, že každé dítě, které alespoň trochu dokázalo číst, skončilo na gymnáziu.

Rodiče, přesvědčení o tom, že jejich dítě přes jakékoliv doporučení na gymnázium patří, existovali vždycky. Momentálně však v jejich městě nebylo ani dost rodičů.

Ne, tyto děti opravdu nebyly diamanty v koruně evoluce. Vývoj nerovná se růstu. Kvalitativní a kvantitativní změny se dějí nezávisle na sobě, a to tu bylo až děsivě patrné. Nebylo nijak hezké sledovat projevy přírody nyní na prahu mezi dětstvím a dospíváním. Vývojová fáze. Suchozemští obratlovci a jejich vývoj. Škola místo výběhu. Přichází náročná doba spojená s neustálým větráním tříd, které načichly pachem tohoto věku, pižmem a uvolněnými feromony, tříd, kde je cítit napětí dospívajících těl, zpocené podkolenní jamky, mastná kůže, zalepené oči, nezadržitelný růst a pučení. Daleko jednodušší bylo žáky učit, než dospějí do této fáze zrání. A skutečnou výzvou by bylo prozkoumat, co se odehrává za jejich tupými výrazy: jestli mají náskok, nebo kvůli neustálým růstovým procesům pokulhávají někde vzadu?

Postrádali jakoukoliv dávku pochopení pro svůj stav i disciplínu, aby se se svým zráním co nejrychleji vypořádali. Jenom čuměli. Apatičtí, přetažení, zaměstnaní jenom a pouze sami sebou. Bez odporu se poddávali své malátnosti. Zdálo se, že zemská přitažlivost na ně působí trojnásobnou silou. Vše pro ně představovalo neskutečnou námahu. Každíčká jiskra energie, kterou jejich těla spotřebovala, byla vyplýtvána na bolestnou metamorfózu, náročný přerod larvy v můru. Jen málokdy se vyklubal motýl.

Dospívání si žádalo tyto neforemné mezistavy, při nichž rašily sekundární pohlavní znaky jako vředy. Jako by někdo chtěl ve zpomaleném filmu ukázat, že proces zrání v lidskou bytost je náročný. Nejen, že ontogenese rekapitulovala celou fylogenesi, ale i puberta se vyvíjela. Rostli. Dennodenně. Po skocích. Zráli celé léto, takže po prázdninách bylo dost obtížné je vůbec poznat. Vzorné dívky se měnily v hysterické bestie a čilí hoši ve flegmatické levičáky. K tomu se přidávalo ještě neohrabané hledání partnera. Ne, příroda rozhodně nebyla originální. Ale spravedlivá. Byl to stav podobný nemoci. Dalo se jen čekat, až to přejde. Čím větší a starší mělo zvíře být, tím déle se vleklo jeho dospívání. Člověk na dospění potřebuje téměř třetinu svého života. Průměrně trvá osmnáct let, než se o sebe lidské mládě dokáže postarat. Wolfgang musel svým dětem z prvního manželství platit dokonce až do dvaceti sedmi.

Ted' sedí před ní, životem neotrkání začátečníci. Ořezávají si tužky a překreslují z tabule pyramidu, každých pět vteřin přitom zvedají hlavu a zase ji sklánějí nad sešitem. Ještě nemají ani za nehet vzdělání, ale drzé sebevědomí jim nechybí, dělají si nestydaté a arogantní nároky na absolutno. Už to nejsou děti, které se neustále musejí podpírat, pod jalovými záminkami porušují osobní odstup, vynucují si hlazení a neustále na ostatní zírají jako páskové v meziměstském autobuse. Tohle už byli mladí dospělí, oprávnění svědčit, ale ještě nezralí, jako předčasně ořezané ovoce. Pro ně byla Inge Lohmarková určitě jen těžko zařaditelná. Možná, že jim přišla dokonce stará. Stav, který se podle jejích žáků už nezmění. Kdo byl mladý, stárnul. Staří ovšem už zůstali napořád staří. Uklidňující myšlenka. Ona ovšem bude sledovat, jak tihle lidé rostou. To vědomí ji dávalo sílu. Zatím si všichni byli tak podobní, jako roj na cestě ke společnému cíli. Ale během krátké doby se stanou věrolomně nezávislí, zavětrí stopu a najdou si komplice. A ona sama začne ignorovat tyhle líné herky a tajně bude vsázet na jednoho z plnokrevníků. Několikrát už našla toho správného. Mezi žáky se skrýval budoucí pilot a mořská bioložka. Docela dobrá kořist na jedno provinční městečko.

V první řadě sedí vyděšené dítě místního faráře, které vyrostlo mezi dřevěnými andělíčky, skvrnami rozkapaného vosku a výukou hry na flétnu. V poslední řadě se usadily dvě naparáděné husy. Jedna žvýká žvýkačku, druhá je posedlá svými černými žíněnými vlasy, které si neustále uhlazuje a probírá pramínek po pramínku. Vedle sedí blondatý zákrsek, který by patřil spíš ještě na základní školu. Tragická hříčka přírody, která v jeho případě dopustila naprosto nerovnoměrný vývoj pohlaví. Vpravo u okna sedí sameček pohupující se na židli, zívá a čeká na to, že si nějakou přihlouplou poznámkou vymezí revír. Chybí mu jenom, aby si přitom zabušil do prsou. Leží před ní seznam, do nějž žáci doplnili svá jména, škrábance na cestě k právoplatnému podpisu. *Kevin*. No jasně. Jak jinak.

„Kevine!“ Kevin s sebou trhl.

„Vyjmenujte několik ekosystémů v našem regionu!“ Soused před ním se zašklebil. Jen počkej!

„Pavle, jaký strom stojí venku?“ Pavel se podíval z okna.

„Ehm.“ Nedůživé zadrhnutí. Skoro by to vzbudilo soucit.

„Děkuji.“ Ten měl dost.

„To jsme nebrali,“ tvrdil Kevin. Nic lepšího ho nenapadlo. Dutá hlava.

„Ano?“ Takže frontální útok na celou třídu.

„Jen se všichni zamyslete.“

Ticho. Nakonec se přihlásí nějaký cúpek v první řadě a Inge Lohmarková se nad ním smiluje. Samozřejmě, že ví správnou odpověď. Takový culíček se ve třídě najde vždycky. Koňský ohon, který vždy pomůže hodinu táhnout. Pro tyhle dívky se píší učebnice. Jsou celé nažhavené soukat do sebe zaknihované znalosti. Poučky, které si zapisují do sešitu barevnými fixami. Tyhle dívenky ještě zastraší známka červeně zapsaná do sešitu. Dětský nástroj zdánlivě neomezené moci.

Znala je všechny. Pozнала je okamžitě. Žáků, jako byli tihle, měla už hordy, plné třídy, každý rok. Nebylo třeba si namlouvat, že někteří z nich by mohli být výjimeční. Neočekávala překvapení. Jen obsazení se měnilo. Kdo tentokrát udrží krok? Stačil jí jediný pohled na zasedací pořádek. Jejich jména mluvila za vše. Každý organismus měl křestní jméno a příjmení: druh, rod, čeleď, třída. Nejprve však stačí zapamatovat si křestní jména.

Z německého originálu „Žirafí krk“ Judith Schalanské přeložila Lenka Housková.

Judith Schalansky: Der Hals der Giraffe. Bildungsroman.

© Suhrkamp Verlag Berlin 2011

Judith Schalansky (nar. 1980) je mimo jiné autorkou Atlasu odlehlých ostrovů, který připravuje k vydání v češtině nakladatelství 65. pole. „Krk žirafy“ je jejím druhým románem. Kniha se již setkala s velkým zájmem německé veřejnosti a byla nominována na letošní Německou knižní cenu.